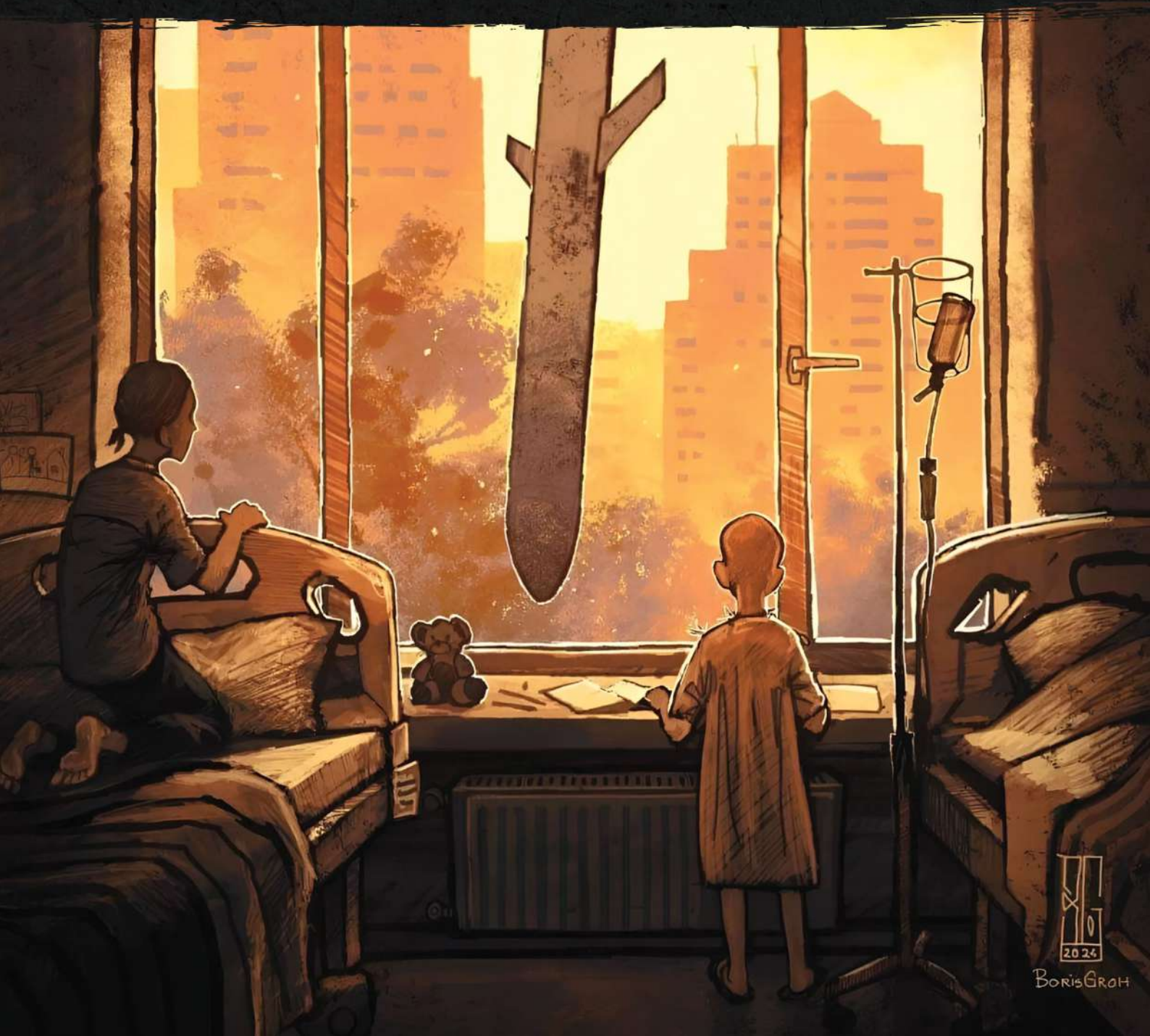

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ВТРАЧЕНЕ ДИТИНСТВО

2024

BORIS GRAH

■ УКРАЇНСЬКІ ДІТИ СТАЮТЬ ЖЕРТВАМИ ВАРВАРСЬКИХ ДІЙ РФ

Ще з 2014 року Росія вчиняє воєнні злочини та злочини проти людяності на території України, обстрілюючи мирні міста, цивільних та дітей.

Внаслідок російської агресії:

- **562** загиблі дитини
- **1471** поранена дитина
- **1966** зниклих дітей
- **19546** депортованих й примусово переміщених дітей
- **15** постраждалих від сексуального насильства дітей

Дані від початку повномасштабного вторгнення станом на 22 липня 2024 року.

#ChildrenOfWar

Фото: Ніна Ляшонок, Укрінформ

Це не просто статистика. За кожною цифрою стоїть доля конкретної дитини, яка повинна була мати щасливе дитинство, яскраві мрії та мирне майбутнє.

Цей страшний лічильник не зупинятиметься, поки країна-терорист продовжуватиме геноцидну війну проти України.

РОСІЯНИ ВДАРИЛИ ПО НАЙБЕЗЗАХИСНІШИХ – ХВОРИХ ДІТЯХ!

Illustration:
Hetman brushes

8 липня 2024 року росіяни вчинили черговий акт тероризму проти цивільного населення України. Рівень цинізму цієї атаки неможливо досягнути. Російську ракету цілеспрямовано запустили по найбільшій дитячій лікарні в Україні “Охматдит”, де лікують дітей з найскладнішими діагнозами: від глибокої недоношеності до онкології крові.

Фото: Gleb Garanich, Reuters

Постраждали всі корпуси лікарні, а один із них – не підлягає відновленню.

Щорічно в лікарні проводять близько 7 тисяч складних операцій. Тут також здійснюється діагностика та лікування на сучасному рівні онкогематологічних захворювань та виконуються трансплантації кісткового мозку хворим дітям.

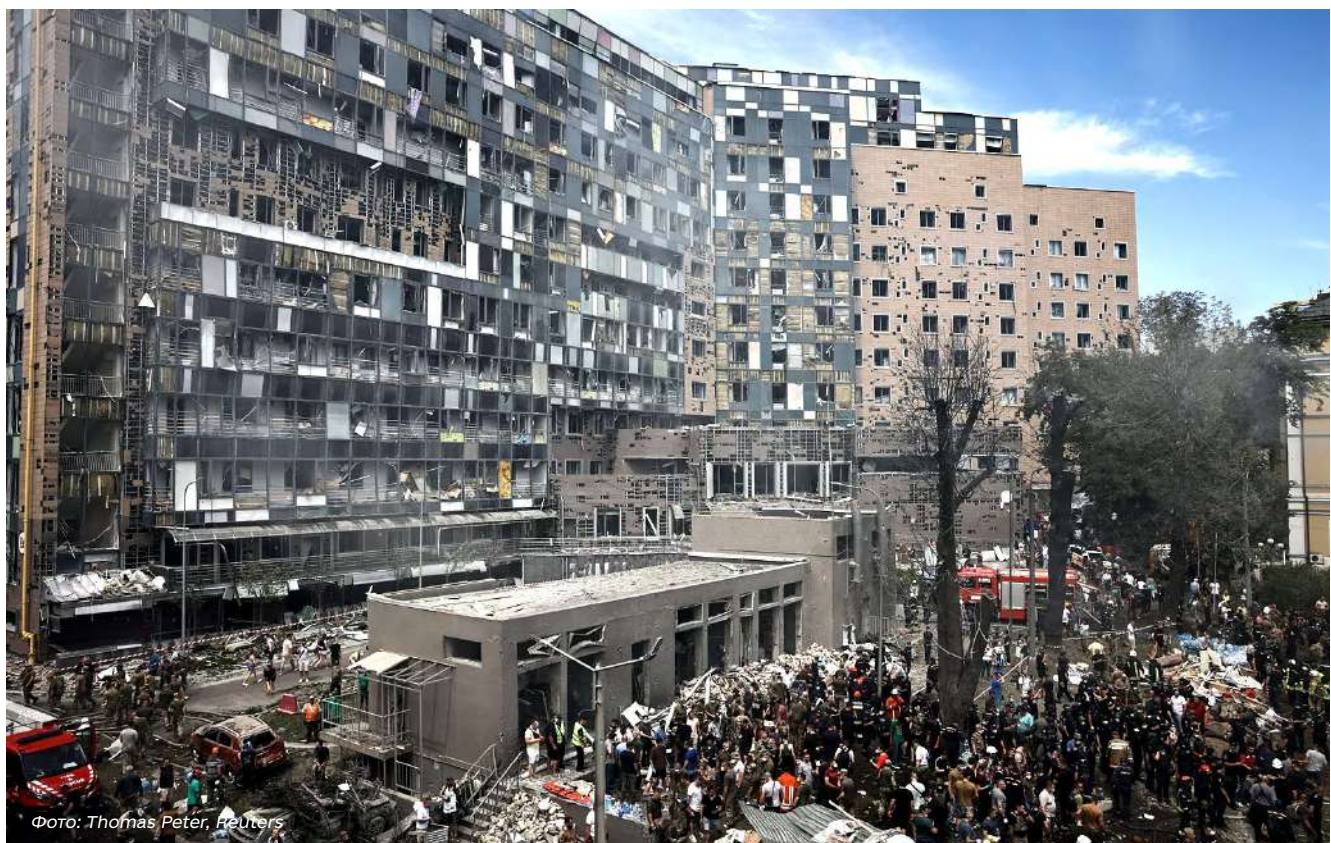

Фото: Thomas Peter, Reuters

Втрачене Дитинство

За рівнем кваліфікації персоналу та обладнання “Охматдит” є лікарською установою європейського та, ймовірно, світового рівня. **На момент удару в лікарні перебувало близько 600 пацієнтів і стільки ж медичного персоналу.**

На момент ракетного удару по “Охматдиту” у лікарні проводилися три операції на серці, одна з них – з відкритою грудною кліткою. Медики продовжили операцію навіть після атаки.

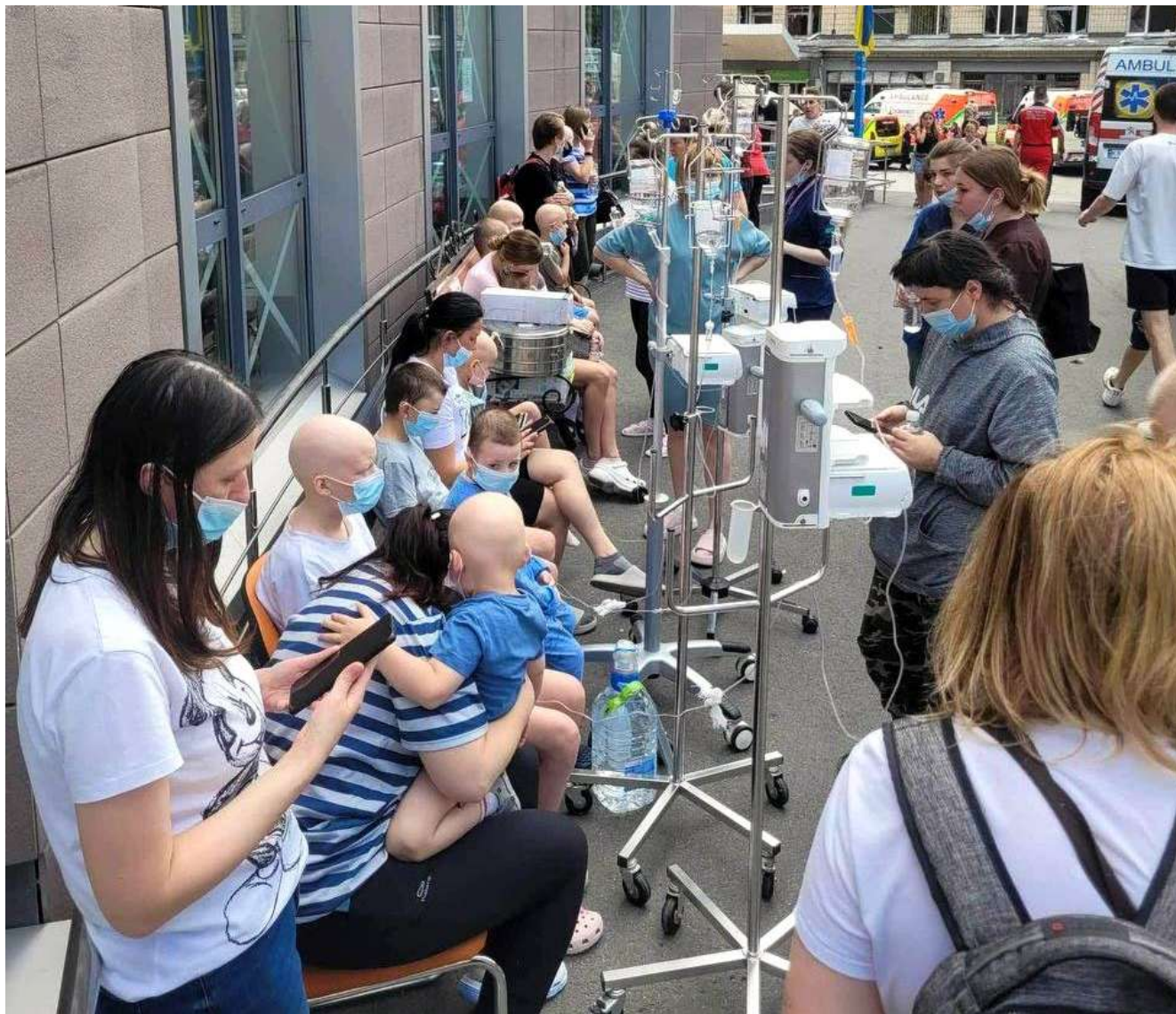
Ударною хвилиною кардіохірурга кинуло на операційний стіл, але він та його колега-анестезіолог встигли перевести малюка до ручного режиму штучного дихання та евакуюватися до іншої лікарні для завершення операції.

#ChildrenOfWar

Діти, які борються за своє життя із хворобою, змушені рятуватися і від російських ракет.

Внаслідок удару загинуло 2 людини. Понад 50 отримали поранення, серед них 7 дітей.

Маленькі пацієнти очікують переведення в іншу лікарню

Через обстріл хворі діти позбавлені можливості отримати якісне лікування на професійному обладнанні. Відновлення дорогого обладнання займатиме багато часу. Це нестиме за собою довготривалі наслідки для хворих дітей.

Дворічний Микита, який має синдром Лаелла, – один із постраждалих від атаки на лікарню.

РФ ВБИВАЄ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ!

Російський терор проти цивільного населення – те, з чим змушені стикатися українські діти. Регулярні ракетні обстріли житлових кварталів призводять до непоправних наслідків.

Росія вбила 562 українські дитини (станом на 22 липня 2024 року).

ПОКРОВСЬКИЙ РАЙОН
(січень, 2024).
Приватний сектор.
5 дітей були вбиті.

#ChildrenOfWar

ХАРКІВ (травень, 2024).
Торговельний центр.
Загинуло 2 дитини.

Серед загиблих – мати та її 12-річна донька. Вся родина, окрім старшої доньки, у вихідний день пішла за покупками. Однак мати та дочка більше ніколи не повернулися. Батько дівчинки вижив, він потрапив у лікарню.

ОДЕСА (березень, 2024).
Житловий будинок.
Загинула жінка та її чотиримісячний син.

Розбираючи завали зруйнованого будинку, рятувальники знайшли тіло чотиримісячного малюка в обіймах мами. Їх убив російський дрон. Батько немовляти, якому вдалося врятуватися, сподівався на диво. Але чоловік втратив і дружину, і дитину. У нього залишилася маленька донька. Внаслідок цієї нічної атаки 4 людини загинули, ще 7 постраждали.

Фото: Суспільне Одеса

КИЇВ (липень, 2024).
Житловий будинок.
Загинуло 5 дітей.

Серед загиблих — сім'я 10-річного хлопчика Максима, який займався карате й був призером міських та загальнонаціональних змагань. Його знайшли у ванній разом із мамою Зоряною та молодшою сестричкою Настею. “Україна не лише втратила свою дитину. Вона втратила майбутнього спортсмена, який міг би стати членом олімпійської збірної”, — розповідає тренер Максима Сергій Пінчук.

Під час розбору завалів рятувальники ДСНС знайшли фотографії родини хлопчика

ЗАПОРІЖЖЯ (березень, 2024).
Приватний будинок.
Загинула 8-річна дівчинка.

Ця маленька дівчинка любила малювати та займалася гімнастикою. Однак російська ракета поцілила у її спальню, де вона відпочивала разом з татом. Після вибуху, бабуся дівчинки, яка живе в будинку навпроти, кинулася відкопувати сина та онуку великими руками. Жінка до останнього сподівалася, що вони встигли сховатися у підвалі. Але, на жаль, вони обоє загинули. Дитина не дожила до свого дев'ятиріччя менш ніж два місяці.

Фото: Укрінформ

ХАРКІВ (лютий, 2024). Приватний сектор.
Загинуло троє братиків 7 років, 3 років та 10 місяців разом зі своїми батьками.

Молода родина з матері, батька та трьох маленьких синочків в одну ніч були позбавлені життя у своєму власному будинку внаслідок атаки російськими дронами. “Хай уся Росія дивиться, що накоїла! Я ніколи не пробачу їм. За моїх дітей, за онуків. Чим вони завинили?”, — сказала згорьована бабуся під час поховання.

УКРАЇНСЬКІ ДІТИ ЗАЗНАЮТЬ ПОРАНЕНЬ ВНАСЛІДОК АГРЕСІЇ РФ

Жодна дитина у світі не повинна відчувати на собі жорстокість війни! А всі, хто віддає та виконує накази, які призводять до смертей та травмувань дітей, — повинні нести найвищу відповідальність!

1471 дитина **зазнала поранень** внаслідок агресії РФ (станом на 22 липня 2024 року).

#ChildrenOfWar

Фото: Oleksandr Magula (AP)

ХАРКІВЩИНА (липень, 2023).

Чоловік виносить дитину із будинку, пошкодженого внаслідок російського ракетного удару.

ХАРКІВЩИНА (січень, 2024).

10-річний Сашко разом з двоюрідною сестрою Аліною йшли до продуктового магазину. Саме в той момент поряд з дітьми впав російський снаряд. Хлопчик тримав свою відірвану ногу притиснутою до тіла, аби не стекти кров'ю. На жаль, його сестра не вижила.

Фото: Libkos

Передмістя ХЕРСОНУ
(листопад, 2023).

2-місячна дівчинка була тяжко поранена внаслідок російського обстрілу. В дитини діагностували закриту черепно-мозкову травму, струс головного мозку, забій легень та нирок.

ОДЕСА (травень, 2022).

Це 7-річна Саша. Російська ракета поцілила у приміщення, де дівчинка перебувала зі своєю мамою. З численними травмами Сашу доставили до лікарні — дитині довелося ампутувати нижню кінцівку. На неї чекало 7 місяців реабілітації, 2 протези і ще багато болю та сліз.

Але навіть це не зупинило дівчинку від занять улюбленою справою — гімнастикою. Саша продовжує виступати на змаганнях, отримувати нагороди та надихати інших дітей, які також втратили кінцівки внаслідок агресії РФ.

ЧЕРЕЗ АГРЕСІЮ РФ УКРАЇНЬСЬКА ОСВІТНЯ СИСТЕМА ЗНАЧНО ПОСТРАЖДАЛА

3798 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів. 365 з них зруйновані повністю.

Близько **900 тисяч українських школярів** змушені вчитися дистанційно.

Фото: Павло Бішко, Заборона

Зруйнована школа у селі Черкаська Лозова на Харківщині

#ChildrenOfWar

Агресор стверджує, що завдає ударів виключно по військових об'єктах нашої країни. Однак, це відверта брехня — **кожна сьома школа в Україні зазнала руйнувань чи пошкоджень**. Окрім того, по всій території України під час повітряних тривог дітей спускають в укриття, що є значним стресом для них та заважає якісно засвоювати знання.

Дистанційне навчання також є ускладненим через проблеми з електрикою, адже внаслідок російських ударів по енергетичній структурі України **зруйновано та пошкоджено понад 70% усієї генерації**.

Школярі танцюють випускний вальс на подвір'ї своєї розбомбленої школи у Чернігові

■ ДЕПОРТАЦІЯ ДІТЕЙ – ЦІЛЕСПРЯМОВАНА ПОЛІТИКА ГЕНОЦИДУ

19546 дітей – депортовані та примусово вивезені до Росії (станом на 22 липня 2024 року).

Примусове переміщення і депортація українських дітей до Росії розпочалися ще у 2014 році під час збройної агресії РФ проти України. А від 2022 року це набуло нових жахливих масштабів! Це грубе порушення основоположних прав дитини та міжнародного права, включаючи Конвенцію ООН про права дитини.

Масове викрадення дітей і спроба асимілювати їх в чужій культурі є геноцидом відповідно до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Ця Конвенція ратифікована і в самій РФ!

Окупанти вивозять українських дітей з ТОТ та докладають всіх зусиль для їх перевиховання та стирання національної ідентичності!

Журналісти The New York Times виявили, що окупаційна влада вивезла 46 дітей з дитячого будинку під час окупації Херсона. Працівники дитбудинку сховали дітей в підвалі церкви, але у квітні 2022 року російські військові знайшли їх та примусово перемістили.

Призначена росіянами “директорка” Херсонського будинку дитини та російська депутатка в окупованому Херсоні у серпні 2022 року.

У червні 2024 року стало відомо, що російські загарбники вивезли чергову групу із 43 дітей з тимчасово окупованого Бердянська на так званий відпочинок до Чувашії. Там очевидно, діти піддаються інтенсивному культурному та ідеологічному впливу.

Українські діти з Бердянська в Чуваській Республіці, червень, 2024 рік.

Насильницьке передавання українських дітей у російські родини за участі вищого керівництва РФ

Одним із найнебезпечніших наслідків депортації є насильницьке передавання українських дітей у російські родини, яке розпочалося ще з анексії Криму й посилюється з початку повномасштабного вторгнення.

Активну участь у цих злочинах беруть російські представники влади, зокрема уповноважена при президентові РФ з прав дитини. Результатом стало передавання щонайменше 380 українських дітей в російські родини лише протягом квітня-жовтня 2022 року!

Українські діти на російських сайтах з усиновлення.

У квітні 2024 року росіянка взяла під опіку хлопчика, якого з окупованої території Донецької області, разом з братом та сестрою, вивезли в Росію та помістили в інтернат у Підмосков'ї. Взяти брата та сестру дитини росіянка відмовилася. **В результаті хлопчика усиновили, а його ім'я, прізвище, по батькові та місце народження – змінили, попри спротив самої дитини.**

Журналісти Financial Times виявили, що **Росія викрала з України чотирьох дітей** у перші місяці повномасштабного вторгнення та незаконно віддала їх на усиновлення. Вони знайшли дітей на російському сайті з усиновлення. **Викраденим дітям від 8 до 15 років**, їхні особи підтвердили їхні сім'ї та українська влада. Росіяни змінили імена та вік дітей на сайті, не вказавши їхнє українське походження, аби ускладнити ідентифікацію.

Фото: Financial Times

Російський політик незаконно всиновив 10-місячну українську дівчинку!

Голова панівної політичної партії Росії Сергій Миронов із дружиною “всиновили” вивезену з України дитину! **10-місячна Маргарита Прокопенко** перебувала у дитячому будинку в Херсоні під час російської окупації. Звідти її вивезли до Росії нібито для “обстежень і реабілітації”. **Згодом дівчинці змінили ім'я й громадянство!** Так, Маргарита стала “Мариною Міроновою”!

Втрачене ДИТИНСТВО

Спільно з дівчинкою забрали **дворічного хлопчика Іллю Ващенка**, однак у хлопчика виявили хворобу, через що російський політик відмовився від нього. Доля дитини наразі не відома. **РФ не реагує на намагання української сторони повернути цих дітей на Батьківщину.**

Усиновлення українських дітей у РФ – незаконне. Примусове переміщення дітей з однієї етногрупи в іншу – це геноцид!

СТИРАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДІТЕЙ НА ТОТ

Після видачі Міжнародним кримінальним судом ордерів на арешт президента РФ та уповноваженої з прав дитини при президентові РФ, вони зрозуміли, що увага всього світу прикута до теми викрадення українських дітей. Тому окупаційна влада посилила насильницьку русифікацію та перевиховування дітей на місцях – на тимчасово окупованих територіях.

НАСИЛЬНИЦЬКА РУСИФІКАЦІЯ ОСВІТИ

#ChildrenOfWar

Шляхом тотальної індоктринації, примусової асиміляції, зміни ідентичності, промивання мізків та контролю Росія здійснює політику геноциду українців.

Human Rights Watch опублікувала звіт, у якому йдеться про порушення Росією норм міжнародного права щодо права на освіту на ТОТ України, де перебуває близько мільйона українських школярів, а також на раніше окупованій Харківщині.

Окупаційна влада насаджує російську шкільну програму, яка просякнута відвертою анти-українською пропагандою. В підручниках з історії виправдовують російське вторгнення та зображують сучасну Україну як “неонацистську державу”.

Російські підручники, завезені окупаційною владою до школи у селищі Борова на Харківщині, Україна, 2022 рік.

Фото: Human Rights Watch

У звіті розповідається про жахливі порушення прав дитини та учасників освітнього процесу!

- В окупованому Мелітополі учня покарали за те, що він **розмовляв у школі українською мовою**. Йому натягнули на голову мішок, відвезли за кілька десятків кілометрів в інший район та кинули напризволяще. Він був змушений повертатися додому сам.
- Вчителі зазнають тиску та тортур, як у випадку з директором школи на Харківщині, якого незаконно утримували та катували за відмову передати шкільні документи.
- Батькам, чиї діти навчаються дистанційно за українською програмою погрожують та змушують віддавати дітей до “російських” шкіл. Через це деякі батьки були змушені переховувати своїх дітей.
- Школярі вимушено проходять військових вишкіл.
- Від шкіл вимагають повідомляти про учнів, які досягли повноліття і можуть бути мобілізовані в армію РФ.

У цій камері просто неба у відділку поліції міста Куп'янськ на Харківщині російська окупаційна влада утримувала українців, серед яких були й працівники освіти.

У школах на ТОТ України ведеться заміна або перепідготовка шкільних вчителів, яку деякі російські політики прямо називають “зачисткою”.

Урок “Росія у світі”. Скадовськ, Херсонська область.

Програма позакласного виховання для дітей на ТОТ “Розмови про важливе” діє з вересня 2022 року, вона введена Міністерством просвіти РФ.

■ Заняття відбуваються щопонеділка після обов’язкової лінійки з виконанням гімну Росії та підняттям російського прапора. Такі “бесіди” – частина “патріотичного виховання” країни-агресора.

■ Ці заняття часто слугують точкою контакту між дітьми та російськими політиками, які приходять на уроки до дітей.

■ До російських державних свят та пам’ятних дат також проводять так звані “уроки мужності”, де прославляють російську армію.

■ Мета цих занять – “виховати повагу до збройних сил РФ” і сформувати готовність дітей долучитися до російської армії. Часто до таких занять долучаються російські ветерани, що брали участь у війнах в Афганістані або так званій “СВО”.

■ Наприкінці “уроків мужності” дітей нерідко змушують писати листи підтримки для російських солдатів за захоплення українських земель.

МІЛІТАРИЗАЦІЯ

Мілітаризація дитинства: цілеспрямована політика перевиховання українських дітей на ТОТ

Політика мілітаризації дітей російськими окупантами має систематичний характер і після повномасштабного вторгнення тільки посилилася. Це частина стратегії РФ знищення українців як нації.

З вересня 2023 року в школах на ТОТ проводять програму “кадетських класів”. Такі воєнізовані класи відкриваються за участі партії “Єдина Росія”, Росгвардії та Слідчого комітету РФ.

Кадети проходять програму фізичної й військової підготовки, через яку зможуть подорослішавши, служити в російській армії. Навчання “любові до батьківщини” розпочинається з першого класу. Задля цього була створена ціла система позашкільних рухів.

“Рух перших” об’єднує більшість російських молодіжних рухів, зокрема “Юнармію”, “Російський рух школярів”, “Велику перерву” та інші. Її місія – “всебічне патріотичне виховання дітей”.

Одні з перших осередків відкрили в грудні 2022 року на ТОТ України. В організації використовують таку ж символіку, як і в російській армії у бойових діях: “Z”, “V” та “георгіївську стрічку”.

Донецькі школярі вступають до “Юнармії”

“Юнармія” – мілітаризований рух, заснований колишнім міністром оборони РФ. На тимчасово окупованих територіях осередки “Юнармії” з’явилися у листопаді 2022 року. Вихованцям “Юнармії” надають повноцінну військову підготовку, зокрема й вогневу, навчають розбирати та збирати автомат Калашникова, знайомлять з російськими військовослужбовцями.

Українських дітей мілітаризують задля того, аби в майбутньому долучити їх до армії РФ та змусити воювати проти України.

ПРИМУСОВА ПАСПОРТИЗАЦІЯ

#ChildrenOfWar

Українським дітям вручають російські паспорти в окупованому Генічеську, червень, 2024 рік.

Ще одним інструментом насильницького передавання дітей з однієї групи в іншу є нав'язування їм російського громадянства, яке відбувається через тиск на батьків. Адже за законодавством РФ, громадянство дитини залежить від громадянства батьків.

За відмову від російського паспорта погрожують звільненням з роботи, припинення соціальних виплат на дітей, відмови у наданні медичних послуг, вилучення майна. Засоби примусу включають також і погрози відібрати дітей у батьків.

Дітям з ТОТ окупанти видають паспорти по-особливому урочисто. Іноді для цього за тисячі кілометрів їх везуть в Москву чи Санкт-Петербург.

Надуману велич цього процесу покликана сформувати у дітей враження, що вони стають частиною чогось значного, приховуючи справжні наміри та маніпулюючи їхньою свідомістю.

Примусова видача паспортів це спроба змінити національну ідентичність українських дітей та підпорядкувати населення окупованих територій.

ОКУПАНТИ СТРАТИЛИ НЕПОВНОЛІТНІХ УКРАЇНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ

У травні 2023 року неповнолітні жителі 2006 року народження окупованого Бердянська Тигран Оганесян та Микита Ханганов отримали звинувачення від Слідчого комітету РФ у нібито готуванні диверсії на залізниці. Їм інкримінували “порушення” статті, яка передбачає від 10 до 20 років ув'язнення.

Тиграна п'ять днів жорстоко допитували та катували. Від підлітка вимагали зізнатися у готуванні диверсії.

Європарламент ухвалив резолюцію щодо Тиграна Оганесяна та Микити Ханганова й вимагав від окупантів, щоб вони випустили їх з окупації.

Попри це, 24 червня 2023 року російські окупанти в Бердянську вбили українських підлітків! Відбулася позасудова страта!

Тепер же російська сторона відмовляється повернути тіла загиблих хлопців їхнім батькам або українській стороні. Росіяни збираються таємно поховати тіла хлопців.

Безкарність Росії призвела до того, що окупанти не тільки не відпустили хлопців з окупації, а й всупереч всім нормам, вбили їх! А тепер не дають їх гідно поховати.

Міжнародна спільнота має докласти всіх зусиль, аби тіла українських підлітків повернули!

ПРАЦЮЄМО НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ ЗАДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА ПРАВ НАШИХ ДІТЕЙ

■ Парламентська асамблея ОБСЄ визнала дії РФ геноцидом українського народу. В документі є заклик до 53 країн-учасниць ОБСЄ, щоб вони доклали зусиль для деокупації Криму та усіх окупованих територій України шляхом підтримки Формули миру та Кримської платформи. Також у резолюції йдеться про створення Спецтрибуналу для притягнення до відповідальності РФ за злочини, скоєні в Україні.

■ До Міжнародної коаліції за повернення українських дітей долучилися вже 41 країна. Робота задля повернення українських дітей, цивільних заручників та військовополонених з РФ триває щодня! Омбудсман України Дмитро Лубінець працює задля цього в межах реалізації 4 пункту Формули миру Президента України.

■ Близько 80 країн і міжнародних організацій приєдналися до комюніке першого Глобального Саміту миру. Третій пункт декларації спільно бачення того, що всі військовополонені мають бути звільнені шляхом повного обміну. Всі депортовані та незаконно переміщені українські діти, а також всі інші українські цивільні особи, які були незаконно затримані, повинні бути повернуті в Україну.

УКРАЇНА ПРАЦЮЄ НАД ПОВЕРНЕННЯМ ДІТЕЙ БЕЗ ЗУПИНУ!

Станом на 15 липня, 2024 року **Україна повернула 758** дітей.

10 маленьких українців вдалося повернути з російської окупації

В червні 2024 року на Батьківщину вдалося повернути 10 українських діток! Діти разом зі своїми рідними проживали на ТОТ – у Донецькій, Херсонській та Запорізькій областях. Проте нині вони на підконтрольній Україні території оговтуються від пережитих жахів, які їм влаштувала окупаційна “влада”. Ті, хто повернувся, відвідали Центр захисту прав дитини при Офісі Омбудсмана.

Втрачене ДИТИНСТВО

Семеро дітей виїхали з ТОТ: Україна надала допомогу у всьому необхідному

У квітні діти з родинами виїхали з Запорізької та Херсонської областей. Родини, де є хлопці-підлітки виїжджали з ТОТ, аби їхніх дітей згодом не забрали до російської армії. Сім'ям допомагали представники Офісу Омбудсмана, державні структури та благодійні організації.

На Батьківщину вдалося повернути 13 українських дітей!

Семеро з них – повернуті з ТОТ, ще шестеро – повернуті в межах реалізації затвердженого плану дій Президента України Bring Kids Back UA.

Ті, хто повернувся з ТОТ і відвідав Центр захисту прав дитини при Офісі Омбудсмена, розповіли про свій шлях повернення. Історія 15-річної дівчинки з Маріуполя вражає до глибини душі. В її будинок влучив російський танк, тож вона з мамою знайшла прихисток у церкві, поки від уламків ракети дівчинка не отримала поранення голови. Після численних спроб та дій заради того, аби виїхати на підконтрольну Україні територію, сім'ї це вдалося зробити.

Хтось із повернутих нині дітей втратив батьків, когось – батьки хотіли повернути самотужки, однак цього не дала зробити РФ, хтось – мріяв, що виїде до рідних. І ця мрія здійснилася.

Наш Офіс, який над цим працював спільно з іншими держорганами та за посередництва Держави Катар, приніс результат – діти на рідній землі. Дякуємо ЮНІСЕФ за підтримку програм реабілітації дітей!

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

Закликаємо всі країни, які розділяють загальнолюдські цінності, об'єднатися та діяти, аби повернути депортованих та примусово переміщених українських дітей!

Кожна дитина заслуговує на безпечне дитинство на рідній землі.

Агресія Росії проти України повинна бути зупинена, щоб гарантувати мирне майбутнє для наших дітей.

РФ має понести відповідальність за кожен скоєний злочин!

Як міжнародні партнери можуть допомогти Україні?

- Долучатися до Міжнародної коаліції за повернення українських дітей та активно діяти в її межах.
- Посилити санкційний тиск на країну-агресора та посадових осіб, причетних до злочинів.
- Підтримувати Україну в питанні притягнення винних до відповідальності.
- Підтримувати процеси реінтеграції та реабілітації дітей.

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

**Уповноважений Верховної Ради України
з прав людини**

✉ lubinets@ombudsman.gov.ua

Гаряча лінія Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини: **0 800 50 17 20**
електронна пошта: hotline@ombudsman.gov.ua

